

Studia Biblica Slovaca

Ročník 10

2018

Číslo 1

Offprint

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník X (2018), číslo 1

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisory board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra, SK) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (BaĎín, SK)
Zástupca šéfredaktora: Jozef JANČOVIČ (Bratislava, SK)
Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie, SK)
Výkonný redaktor: Martina KORYTIAKOVÁ (Roma, I)

Redakčná rada /Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice, SK) – Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok, SK) – Róbert JÁGER (Košice, SK) – Peter JUHÁS (Münster, D) – Branislav KLUŠKA (Ružomberok, SK) – Róbert LAPKO (Košice, SK) – Libor MAREK (Detroit, USA) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava, SK) – Milan SOVA (Bratislava, SK) – Jozef TIŇO (Bratislava, SK) – Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľali Leonardo Giugliano, Frederico Giuntoli, Lionel Goh OFM, Zuzana Očkajáková a Lucilla Mária Tongel'ová SDR.

Príspevky v slovenčine, češtine a v angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme poslať na adresu redakcie *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 BaĎín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v dvoch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591 a *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014
Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2018.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Abstrakty

Biblica 97 (2016)¹

(! . 3) 321-341: **J. Middlemas: The Prophets, the Priesthood, and the Image of God (Gen 1,26-27).** Podľa kňazského autora Gen 1,26-27 je obraz človeka najbližším vyjadrením Božej podoby. Middlemas analyzuje, ako sa tento človeku podobný Boží obraz odzrkadľuje v prorockých spisoch Ozeáša, Deutero-Izaiáša a Ezechiela. Napriek ráznemu odmietnutiu zobrazovať Boha (anikonizmus), proroci využívajú rôzne alternatívne symboly a prirovnania, ktoré dávajú do kontrastu s idolatriou. Do najväčšej miery „ľudský“ obraz Boha využíva Deutero-Izaiáš. Ezechiel takisto prízvukuje Božiu odlišnosť pomocou obrazu ohňa a dúhy. Avšak Ozeáš sa vyhýba hovoriť o Bohu ako o niekom s ľudskou podobou a radšej prirovnáva Boha k neurčitej forme rosy, choroby či rozkladu.

342-359: **K. Weingart: Eine zweite Chance für Israel? Gericht und Hoffnung in Hos 3,1-5.** Prorok Ozeáš je v tretej kapitole vyzvaný milovať nevernú ženu ako symbol Božej vernosti voči synom Izraela. Weingart dáva túto kapitolu do súvisu s historickými udalosťami dobytia Samárie v r. 720 pred n. l. Absencia kráľa, kniežat a obetných úkonov či predmetov, ktorá sa spomína v 4. verši, reflektuje situáciu Severného izraelského kráľovstva po asýrskej invázii. Nádej na obnovu a lepšiu budúcnosť plynie z obrátenia sa na YHWH a na Judské kráľovstvo. Táto kapitola nesie podobnosť s kapitolou 11, v kontraste s kapitolami 4–10, ktorých pôvod siaha pravdepodobne ešte pred rok 720.

360-374: **Ch. Blumenthal: Der höchste Gott und König Ptolemaios IV. Philopator. Beobachtungen zur erzählerischen Entfaltung des Gottesbildes in 3Makk.** Tzv. Tretia kniha Machabejcov opisuje snahu egyptského kráľa Ptolemaia Filopatora vstúpiť

---

¹ Č. 3 je ešte prístupné na <http://www.bsw.org/biblica/vol-97-2016/> [cit. 22-02-2018]. Nasledujúce, štvrté číslo, ako aj všetky predchádzajúce čísla sú digitalizované cez Peeters Online Journals (<http://poj.peeters-leuven.be>) a dostupné na viacerých predplatených stránkach digitálnych knižníc. Kto by mal záujem o niektorý z článkov, a nemá k nemu on-line prístup, môže sa obrátiť na: jaroslav.mudron@gmail.com.

do Jeruzalemského chrámu a jeho prenasledovanie egyptských židov. Blumenthal skúma formu a hlavné témy tohto diela, v ktorom identifikuje štyrikrát sa opakujúce hlavné rozprávačské klenutia (*Erzählbögen*): náčrt ťažkostí, obrátenie sa k Bohu, Boží zásah, zvrat, oslava Boha. Kráľ Ptolemaios je opísaný ako Boží protivník, ktorý nakoniec uzná vládu Boha Izraela.

375-394: **N. Neumann: Bewegungen im Dreieck: Heil als Begegnung im erzählten Raum des lukanischen Sonderguts.** Každý z evanjelistov má svoje osobitné črty a témy, ktoré rozvíja na základe svojho osobitného materiálu (nem. *Sondergut*). Neumann sa zameriava na Lukášovu svojráznosť, ktorá spočíva v dramatickom trojuholníku troch skupín postáv (Boh/Ježiš, hriešnici, farizeji) a v priestore medzi nimi. Hoci hriešnici stoja spočiatku ďaleko, ich spása sa uskutočňuje v priblížení sa a v stretnutí sa s Ježišom. Farizeji sa naopak od Ježiša oddiaľujú a sú preto vyzvaní učiť sa od hriešnikov a deliť sa o ich radosť z obrátenia.

395-420: **T. Tops: Whose Truth? A Reader-Oriented Study of the Johannine Pilate and John 18,38a.** Pilát, napriek jeho zodpovednosti za odsúdenie Ježiša, je v Jn na niektorých miestach opísaný ako zdráhajúci sa vykonať výrok nad Ježišom. Podľa Toppa je táto dvojnásobnosť Pilátovej osoby zámerná a vyplýva z rozprávačských medzier evanjelia. Je preto na čitateľovi interpretovať Pilátov nejasný postoj a dať si odpoveď na jeho vážnu otázku: „Čo je pravda?“ (18,38a).

421-439: **T. B. Williams: Reciprocity and Suffering in 1 Peter 2,19-20: Reading "ἡ χάρις" and Its Ancient Social Context.** V 1Pt 2,19-20 sú utrpenie a bolesť predstavené ako „milosť“ (χάρις). Problémom však zostáva, v akom význame treba chápať tento široký pojem. Koncepcia „milosti“ ako Božieho daru a ľudského stavu omilostenia nezodpovedá úplne kontextu týchto veršov. Williams preto siaha po ďalšom význame slova χάρις v grécko-rímskom spoločenskom svete, t. j. χάρις ako reciprocita a výmena darov. V tomto kontexte sú adresáti listu pozvaní znášať utrpenie ako výraz vďaky Bohu za mnohé iné prijaté dobrodenia.

Animadversiones

440-453: **I. Himbaza: Critique textuelle et critique littéraire en 2 Samuel 6,2: une généalogie des témoins textuels.** Kráľ Dávid podľa opisu v 2Sam 6,2 preniesol Božiu archu „z júdskej Bály“ (מִבְּעֵלֵי יְהוּדָה). Zmienka „Bála“ či jeho ženského ekvivalentu v zmysle bohyně (בעלה) nebola po vôli neskorším redakciám a gréckym prekladom, ako na to poukazuje Himbaza. Kumránsky rukopis 4QSam^a harmonizuje názov miesta s 1Krn 13,6 a stotožňuje Bálu s Kirjat-Jearím, podobne ako niektoré grécke preklady, hoci iné úplne vynechávajú názov miesta a interpretujú problematický termín ako ἀπὸ τῶν ἀρχόντων Ἰουδα.

(! . 4) 481-491: **D. J. Fuller: Towards a New Translation of דְּבָרָה in Genesis 37,2.** Mladý Jozef prináša otcovi Jakubovi „zlé správy“ (אֵת־דְּבָרָתָם רָעָה) o svojich bratoch v Gn 37,2. Fuller prechádza lexikálnymi významami problematického slova דְּבָרָה, ako sú zachytené v SZ, v apokryfoch a v Kumránskych zvitkoch, a opravuje nepresné glosy slovníkov BDB a TWOT. Podľa jeho štúdie Jozef zámerne podáva svojmu otcovi „zlomyseľnú správu“ o starších bratoch.

492-502: **T. R. Yoder: The Silence of the (Spotted) Lambs. Ovine Otherness in the Hebrew Bible.** Starozákonní autori používajú jedenásť rôznych termínov pre jahňatá

a ovce. Yoder klasifikuje tieto názvy podľa kategórií veku, pohlavia, využitia a pod. Spomedzi nich je najotáznejším termínom טל, ktoré sa vyskytuje v SZ len trikrát (1Sam 7,9; Iz 40,11; 64,25) a podľa slovného koreňa označuje fľakaté či inak farebne odlišené jahňa. Zvláštnosť tohto druhu je využitá v Iz 40-66, kde sa ním opisuje zvyšok ľudu, o ktorý má Boh-Pastier osobitný záujem.

503-526: **O. Sergi: The Omride Dynasty and the Reshaping of the Judahite Historical Memory.** Napriek mnohým politickým úspechom je Omriho dynastia vykreslená v historických knihách SZ vo veľmi negatívnom svetle. Podľa Sergiho je tento opis výsledkom protiomrijskej propagandy, ktorá začala ešte v Severnom izraelskom kráľovstve za vlády ďalšej dynastie Namsi a ktorú prevzali deuteronomistickí autori. Napriek snahám očistiť obraz judských kráľov z hľadiska kultu, niektoré opisy vojenských výprav (2Kr 14,8-14; 1Kr 22,1-38; 1Kr 3,4-27) svedčia o dobrovoľnej aliancii medzi susednými kráľovstvami.

527-536: **J. Banister: 'I Feared' or 'I Saw' in Habakkuk 3,2?** Niektorí biblisti navrhujú pozmeniť sloveso יראתי „bál som sa“ na ראיתי „videl som“ v Hab 3,2, pretože by to vytváralo harmonickejšiu paralelu so začiatkom verša: „Pane, počul som tvoju správu...“ Avšak Banisterová poukazuje na fakt, že takáto oprava nie je doložená v žiadnom zo starobylých prekladov a, naopak, dvojica slovies „počuť“ a „báť sa“ je dôležitá pre Knihu Deuteronomium, ktorá mohla ovplyvniť jej použitie v tomto prorockom spise.

537-551: **S. J. Jones: Psalm 1 and the Hermeneutics of Torah.** Žalm 1 nazýva blaženým človekom toho, kto v „zákone (בתורת יהוה) Pánovom má záľubu a o jeho zákone (ובתורתו) rozjíma dňom i nocou“. Na základe analýzy žalmu a jeho interpretácie v židovskej medzitestamentálnej literatúre a v raných cirkevných spisoch Jones dokazuje, že termín תורה v Ž 1 nemá za cieľ označovať nejakú konkrétnu zbierku spisov SZ. Týmto kľúčovým slovom sa skôr chce vystihnúť celá živá tradícia starého Izraela a skorého judaizmu.

552-563: **B. Mathew: The Syntax of John 13,1 Revisited.** Hoci sa Jn 13,1 pokladá za jeden z najdôležitejších veršov evanjelia, jeho vetná štruktúra zostáva nejasná. Podľa Mathewovej sú particípiá εἶδός a ἀγαπήσας cirkumstanciálne a počiatočný predložkový zvrät πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα sa vzťahuje na určité sloveso ἠγάπησεν. Jej preklad preto znie: „Pred Veľkou nocou Ježiš, vediac, že prišla jeho hodina odísť z tohto sveta k Otcovi, milujúc svojich, čo boli na svete, miloval ich úplne.“

564-580: **J.-N. Aletti: Exegesis of the Ecclesiology of the Pauline Letters in the XXth Century.** Na Pavlovo ponímanie Cirkvi možno hľadiť z teologického alebo spoločensko-historického hľadiska. Aplikujúc toto rozlíšenie, Aletti upozorňuje na skutočnosť, že v proto-pavlínskych a deuterio-pavlínskych listoch sa Pavol nesnaží nanútiť kresťanom vonkajší model Cirkvi, ale naopak rešpektuje charakter macedónskych cirkví ako náboženských asociácií a povahu „domácich cirkví“ v Korinte. Pavlova eklezológia je v prvom rade teologická a je na ďalších štúdiách zistiť, ako sa táto koncepcia Cirkvi zmenila v pastoračných listoch NZ.

581-605: **D. Batovici: The Apostolic Fathers in Codex Sinaiticus and Codex Alexandrinus.** Dva zo štyroch najstarších kódexov obsahujúcich celé Sväté písmo, Sinajský a Alexandrijský, zahŕňajú v sebe takisto knihy, ktoré nepovažujeme za kánonické: Barnabášov list, Hermasov Pastier, Prvý a Druhý Klementov list. Batovici sumarizuje názory

raných cirkevných spisovateľov na takéto diela „apoštolských otcov“ a dáva ich do súvisu s paleografickými a kodikologickými údajmi oboch kódexov, v ktorých tieto diela nevystupujú iba ako „doplnok“, ale skôr ako odporúčaná literatúra druhého stupňa.

Jaroslav Mudroň SJ
Pápežský biblický inštitút
3, Paul Emile Botta St.
91004 Jeruzalem
Izrael

Liber Annus LXVI 2016

V ročenke Liber Annus XVI za rok 2016, ktorú v roku 2017 vydalo Studium Biblicum Franciscanum (SBF) v Jeruzaleme, je spracovaných 17 vedeckých článkov (9-454) s ich abstraktmi (457-467). Na ďalších stranách nájdeme recenzie 4 vybraných knižných publikácií venujúcich sa tak Starému, ako aj Novému zákonu – M. Priotto: *Il libro della Parola. Introduzione alla Scrittura*; V. Lopasso: *Geremia. Introduzione, traduzione e commento*; D. Attinger: *Evangelo secondo Luca. Il cammino della benedizione*; B. R. Wilson: *The Saving Cross of the Suffering Christ. The Death of Jesus in Lukan Soteriology*; E. L. Vieyra: *L'Écriture dans la dynamique argumentative de 1 Corinthiens 1-4* (471-502). Po recenziách nasleduje zoznam publikácií, ktoré SBF nadobudlo (503-507). V závere ročenky je uvedená správa o licenčných tézach a jednej doktorandskej téze študentov SBF (509-512) a tiež index LA za obdobie 1981–2015 (513-524).

9-24: **David Volgger: Der Segen Gottes in der ersten Schöpfungserzählung Gen1,1-2,4a.** V prvom článku ročenky sa D. Vogler OFM, profesor biblickej teológie a Starého zákona na Pápežskej univerzite Antonianum, zaoberá konceptom „požehnanie“ v prvom opise stvorenia Knihy Genezis (Gn 1,1–2,4a). Boh nepožehnáva len živé tvory, konkrétne prvé zvieratá, ktoré sú dielom piateho dňa (1,22) a prvých ľudí, ktorých stvoril na šiesty deň (1,28-30); požehnáva aj siedmy deň, v ktorý si odpočinul od stvoriteľskej činnosti. Autor v štúdiu konštatuje, že živé stvorenia sa majú podieľať na realizácii cieľa stvorenia, avšak Gn 1,1–2,4 neobsahuje „správu“, ktorá by opisovala, ako sa stvorenie stáva aktívnym.

25-36: **Vincenzo Lopasso: La vocazione del sacerdote in Malachia 1,6–2,9.** V tomto príspevku sa profesor Lopasso zaoberá sporom, ktorý uvádza Kniha proroka Malachiáša (Mal 1,6–2,9). Ide o najdlhší spor, ktorý nájdeme v tejto knihe. Predmetom sporu je teologický profil kňazov, a to najmä vzhľadom na požiadavky, ktoré na nich kladie Pán. Štúdia porovnáva uvedený spor s inými časťami knihy (Mal 2,10-16 a 2,17–3,5) a tiež s ostatnými Malými prorokmi ako celkom. Napriek malému počtu zmienok v tejto sekcii sa autor snaží zavítať do pozadia kritiky namierenej voči kňazom a potreby obnovy ich života. Aj keď v jednej línii s tradíciou, predsa len kladie Malachiáš dôraz na iný aspekt než ostatní Malí proroci. Stáva sa to zrejším vo svetle záujmov, ktoré osvecuje jeho osobu a tiež historické pozadie jeho kázania. Kňaz je predovšetkým prostredníkom medzi Bohom

Obsah

Edgar KELLENBERGER

Asenet. Prečo majú kmene Efraim a Manasses egyptskú pramatku? 1-11

Hryhorij LOZINSKYJ

Teologický výklad v LXX? Diskutovaný prípad Ex 24,9-11 12-39

Angela Maria LUPO

Preklatie od Boha pre zaveseného na dreve. *Crux interpretum*
v Dt 21,23 40-59

Jaroslav MUDROŇ

Odozva u poslucháča na Ježišovu aramejštinu v Mk 60-75

Helena PANCZOVÁ

Grécke nadpisy žalmov. Problém lingvistickej interpretácie
izolovaných prvkov 76-88

Abstrakty a recenzie 89-103

Správy a oznamy 104-106

Contents

Edgar KELLENBERGER

Asenat. Why Have the Tribes of Ephraim and Manasseh
an Egyptian Ancestress? 1-11

Hryhoriy LOZINSKYI

Theological Exegesis in LXX? Exod 24:9-11 as a Case in Question 12-39

Angela Maria LUPO

God's Curse in the Hanged Man. *Crux interpretum* in Deut 21:23 40-59

Jaroslav MUDROŇ

Hearer's Response to Jesus' Aramaic in Mark 60-75

Helena PANCZOVÁ

Greek Superscriptions of Psalms. Problem of the Linguistic
Interpretation of Isolated Elements 76-88

Abstracts and Reviews 89-103

Communications and References 104-106